

אם כן, לימא, האם נאמר, קשיא דברי רבי יוסי ברבי חנינא אדרבי [על דברי רבי] יוסי ברבי חנינא, האומר "אף המקדים תרומה לביכורים"?

ומתרצינן: לא קשה. כי רבי יוסי ברבי חנינא לא אמר שהמקדים תרומה לביכורים "לוקה", אלא אדרבה, רבי יוסי ברבי חנינא

אפטורא קאי, דבריו מוסבים על ה"פטור", ב-ז דהבי קאמר:

על מה שאמר רבי יוסי הגלילי לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, אמרו האמוראים: משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו: אף המקדים תרומה לביכורים אינו לוקה!

והגמרא סברה, שאינו לוקה משום שהוא לאו שאין בו מעשה, ודנה הגמרא:

ומאי שנא, במה שונה "מימר" דלקי משום דבדיבורו עביד מעשה, שעושה קודש מחולין, כמבואר לעיל, הרי מקדים תרומה לביכורים, נמי לילקי, משום אותו הטעם, דבדיבורו עשה מעשה, שקורא עליה שם, ומביאה לקדושת תרומה, ולמה נחשב הדבר כלאו שאין בו מעשה?

ומתרצינן: אמר רבי אבין: פטור מלקות אינו משום שאין בו מעשה, אלא, שאני התם, שונה דין מקדים תרומה לביכורים, שהפטור הוא משום ד"לאו שניתק לעשה" הוא [ולקמן יבואר], שהלאו "מלאתך ודמעך לא תאחר" ניתק ל"עשה", דכתיב [במדבר

וראשון לתרומה ותרומה לביכורים. אבל אינו יודע איזה מהם יקדים, אם תרומה לביכורים אם ביכורים לתרומה? אמרת: יוקדמו בכורים [שהם חמורים] משום שהם נקראים ארבעה שמות: ראשית, בכורים, תרומה ומלאה, לתרומה שאינה נקראת אלא שלשה שמות: ראשית, דמע ותרומה. ותוקדם תרומה שיש לה שלשה שמות, למעשר ראשון שאין לו אלא שני שמות: מעשר ותרומת מעשר. ויוקדם מעשר ראשון שיש לו שני שמות, למעשר שני שאין לו אלא שם אחד: מעשר.

מכאן אמרו: המקדים תרומה לביכורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון, אף על פי שהוא עובר בלא תעשה⁽¹³¹⁾ — מה שעשה עשוי.

והברייתא מסיימת: תלמוד לומר "מלאתך ודמעך לא תאחר". משמע שהלאו הוא על איחור של כל אחד מסדר זה, שלא יקדים הקל המאוחר לחמור המוקדם, ולא דוקא תרומה לביכורים.

ויש להסיק מדברי רבי אלעזר: תסתיים! מכאן ההכרח שרבי אלעזר הוא האמורא שאמר לוקה. כי כשם שאמר המקדים מעשר שני למעשר ראשון לוקה, כך המקדים תרומה לביכורים.

ומקשינן: אלא, אם רבי אלעזר הוא זה שאמר לוקה, מכלל, שרבי יוסי ברבי חנינא הוא דאמר: אינו לוקה. שהרי כך למדנו: רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, אחד מהם אמר לוקה, והשני אמר אינו לוקה —

131. והוה אמינא שמעשיו אינם מועילים, וממילא לא איחר את המוקדם. צאן קדשים וזה

[יח] "מבבל מתננותיכם" (132) תרימו, ודרשינן [לקמן ה ב] שאף על פי שהקדים מעשר לתרומה, עדיין חוזר ומפריש תרומה. (133) וכיון שחלה עליו מצות עשה, ניתק הלאו מחיוב מלקות על עבירת הלאו.

ולסיכום: רבי יוסי ברבי חנינא סובר שהמקדים תרומה לביכורים עובר על לאו שיש בו מעשה, משום שבדיבורו עשה מעשה. ועם כל זה אינו לוקה, משום שהוא

"לאו הניתק לעשה". (134)

סוגית לאו הניתק לעשה (135)

יטיב [ישב] רב דימי, וקאמר לה להא שמעתא של רבי אבין, המבאר טעמו של רבי יוסי ברבי חנינא שהמקדים תרומה לביכורים אינו לוקה, משום שהוא "לאו הניתק לעשה".

ינחמנו על המכילתא.

132. כך היא הגירסא.

סוגיה זו מופיעה כמה פעמים בש"ס, והרי כמה ראשי פרקים בענין:

גדרו: אמרה המשנה [מכות יעז א, חולין קמא א]: זה הכלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה. שם מדובר לגבי מצות שילוח הקן, שאמרה התורה [דברים כב] "לא תקח האם על הבנים, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך", וסוברים חכמים: "שלח", אחר לקיחה משמע. כלומר, אם לקחת את הבנים בעוד האם עליה, החזירם, ושלח את האם, ובכך תתקן את הלאו. ולכן אינו לוקה, כי קיום העשה הוא תיקון הלאו.

טעמו: כתב רש"י [פסחים פד א]: כל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, משום דמשמע, זו היא תקנתו: אם תעבור על הלאו, עשה זאת והינצל. ועוד, שאינו דומה ללאו דחסימה.

ובמסכת שבועות ג ב, תמורה ד ב כתב: נתקן הכתוב בעשה זה מעונשן של שאר לאוין, לומר: זה ענשו ותקנת עבירתו.

האם כלל זה מוסכם על כל התנאים? כתב בספר יבין שמועה, שרש"י סובר שרבי יעקב [ולגירסא אחרת: רבי עקיבא] חולק וסובר שלוקין על לאו הניתק לעשה, ורק רבי יהודה סובר שאין לוקין. וכן מפורש לקמן בשם רבינו תם, וכך כתב בספר כריתות.

ואילו תוס' סוברים שמעולם לא נחלקו בכך,

133. וביתר דיוק: הגמרא דרשה [שבת קכו ב, ולקמן ה ב ומובא ברש"י על התורה], שאם הקדים לוי את הכהן, וקיבל מעשרות בכרי [אחרי מירוח] קודם שנטל כהן תרומה גדולה — צריך הלוי להפריש מן המעשר תרומה גדולה, ויחזור ויפריש תרומת מעשר.

וכתב השיטה מקובצת, שאף על פי שפשט המקרא הוא בכך לוי שהקדים בכרי, מכל מקום, דרשינן מיתורא דקרא שנאמר מ"כל", לרבות אף המקדים תרומה לביכורים. ועיין בהערה הבאה.

134. ואף על גב שהלאו והעשה אינם סמוכים זה לזה — מחשיב אותם רבי יוסי ברבי חנינא ל"לאו הניתק לעשה". רש"י.

כתב השיטה מקובצת, שהאמת שאינו בגדר "לאו הניתק לעשה", אלא "לאו שקדמו עשה", כיון שאפשר לקיים את העשה בלי עבירת הלאו, כמבואר בתוס' [ד"ה וכל בסוף דבריהם]. הלכך, מוכרח לומר שסוגיא זו היא לדעת מאן דאמר ש"לאו שקדמו עשה" — אין לוקין עליו. ומבואר בהערה הבאה.

135.. לאו הניתק לעשה

אמר ליה אביי: (136) וכי כל לאו הניתק לעשה לא לקי? —

והרי (137) "מומר", דלאו שניתק לעשה הוא, שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו, ואם

ולכולי עלמא אין לוקין על לאו הניתק לעשה. והאחרונים מציינים לרש"י שם ד"ה כל, שכתב "דאפילו למאן דאמר לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו", משמע שסובר שנחלקו בכך תנאים. וכן מורה פשוטות סוגייתנו.

והפרי מגדים, בספרו גנת וורדים כלל כג כתב שכדי לפטור ממלקות מטעם לאו הניתק לעשה, צריך שיתקיימו שלשה תנאים:

א. עשה הבא אחר הלאו. כגון בקרבן פסח "ולא תותירו ממנו עד בוקר. והנותר — באש תשרפנו", ועשה זה אין אתה יכול לקיימו אלא לאחר עבירת הלאו. אבל "לאו שקדמו עשה", שיכול לקיים את העשה קודם עבירת הלאו, כגון "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא נפש", ואחר כך נאמר לאו "ולא יטמאו את מחניהם", אין זה ניתוק הלאו לעשה. ולכן, אפילו אם יקיים את העשה אחר עבירת הלאו, לא נפטר מן המלקות.

כלל זה אמרו רבי יוחנן מכות יד ב. ולדעת רש"י שם חולק עליו ריש לקיש, וסובר שגם זה בכלל "לאו הניתק לעשה" ולדעת תוס' מודה ריש לקיש שלוקין.

[מבואר שם בגמרא, שדבר זה תלוי ביסוד הטעם שאין לוקין על לאו הניתק לעשה. אם הטעם הוא מפני שהעשה הכתוב אחר הלאו בא לנתק את הלאו ממלקות, מבואר, שהיינו דוקא כשהעשה כתוב תיכף אחר הלאו, ולפיכך סובר רבי יוחנן ש"לאו שקדמו עשה" לוקין עליו.

ואילו אם הטעם הוא מפני שאינו דומה ללאו דחסימה, אין נפקא מינה בין אם העשה כתוב קודם או אחר הלאו, כי בכל אופן אינו דומה ללאו דחסימה. ועיין בשערי המלך פרק א מהלכות חמץ ומצה הלכה ב-ג בשם הרמב"ן].

ב. רק כאשר הלאו והעשה שווין, כגון שכוללין יחיד וציבור, או כהנים לויים וישראלים

וכדומה. אבל כשהלאו כללי והעשה פרטי, לא נחשב ל"לאו הניתק לעשה", ולוקין עליו.

ולדוגמא [המבוארת בסוגייתנו]: הלאו של תמורה, לוקין עליו אף על פי שניתק לעשה של "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", משום שהלאו כולל הכל, אפילו ציבור ושותפין, ואם המיר אחד מן השותפין עבר על הלאו וזו שיטת הרמב"ם כמבואר] ואילו העשה אינו כולל ציבור ושותפין, ותמורתן לא נתפסת בקדושת תמורה.

ומבאר רש"י [בסוגייתנו] שעשה גרוע הוא.

ג. רק במקום שיש לאו אחד ועשה אחד. אבל במקום שיש שני לאוים ועשה אחד, אין עשה אחד מנתק. לדוגמא, תמורה, שיש בה שני לאוים [לפי גירסא הראשונה בגמרא] ועשה אחד, לא נקרא "לאו הניתק לעשה".

וכתבו התוס' [מכות טו א], שהיינו דוקא ששני הלאוים כתובים ביחד, כגון בתמורה, אבל כשאין סמוכין, מנתק עשה אחד כמה לאוין, ואין לוקין.

ועוד כתבו התוס' חולין פא א, שדבר זה אמור רק בעשה שאינו עושה מעשה, והעשה נעשה מאיליו, כגון בתמורה. אבל כשעושה מעשה, מנתק עשה אחד אפילו שני לאוים.

והתוס' בבא מציעא סא ובמהרש"א כתבו, שאם הלאו הוא בלשון אחת והעשה בלשון אחרת, כגון, העשה של "והשיב את הגזילה", אינו מנתק את הלאו של "לא תעשוק".

136. ראה תוס' שמקשים: האם היא קושיא על רב אבין, וכי רב אבין חידש דין "לאו הניתק לעשה", הלא משנה שלימה היא, ועליה היה לו להקשות מ"מימר"?

137. גירסת השיטה מקובצת והגר"א.

המר ימיר, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש",
ובכל זאת לקי?

דתנן, כמו ששינונו במשנתנו: לא שאדם
רשאי להמר, אלא שאם המיר, מומר, וסופג
את הארבעים.

ומתצינן: אמר ליה רב דימי לאביי: שאני
[שונה דין] מימר, משום דהוה ליה (138) תרי
לאוי, כי במימר אמרה התורה שני לאוים
"לא יחליפנו" ו"לא ימיר", וחד עשה. ולא
אתי חד עשה ועקר תרי לאוי, אין עשה אחד
עוקרת שני לאוים.

על תירוץ זה מקשה אביי (139) מדין "אונס".

המאנס את הבתולה, חייב לקחתה לאשה,
והוא מצות עשה מן התורה [דברים כב]
"ולא תהיה לאשה כל ימיו". ואסור לו
לגרשה, ואם גירשה, עובר בלא תעשה
שנאמר "לא יוכל לשלחה".

וממה שאמרה התורה: ולו תהיה לאשה "כל
ימיו", דרשו חכמים [מכות טו א] "כל ימיו
בעמוד והחזור קאי", כלומר, שאם עבר על
לאו זה וגירשה חייב לחזור ולקחתה לאשה.
נמצא, שהלאו ניתק לעשה, ולדברי רב אבין

אין לוקין על לאו זה. ומביא אביי משנה
שלוקין.

ומקשינן: והרי אונס, דחד לאו וחד עשה, יש
בו לאו אחד הניתק לעשה, ובכל זאת לוקה,
ולא אתי עשה ועקר חד (140) לאו?

דתניא, אונס שגירש, אם ישראל הוא, ואין
לו מניעה מלחזור ולקחתה — מחזיר אותה,
ואינו לוקה.

ואם כהן הוא, שאסור לו לחזור ולקחתה
מפני שהיא גרושה, לוקה מלקות ארבעים,
ואינו מחזיר.

הרי שכהן לוקה. וקשה על רב אבין, שאמר,
לאו אחד הניתק לעשה, אין לוקין עליו (141)?

ומתרץ רב דימי: כהנים קאמרת?! שאני
כהנים, לכהנים יש דין שונה, דטעמא
אחרינא נינהו, יש בהם טעם אחר, כיון
דרבי בהו רחמנא קדושה יתירא (142), התורה
הרבתה בהם קדושה — יותר מקדושת
ישראלים, ואסרה עליהם מה שלא אסור
לישראלים, כגון: האיסור להטמאות למתים
— הלכך גם החמירה עליהם שהם לוקין על
"לאו הניתק לעשה" אף על גב שישראל
אינו לוקה.

העשה. והא ראיא, שבשיראל אכן אינו לוקה,
משום שמקיים העשה.

ואף אם הוא לאו אחד, מכל מקום, הרי יתכן
שכדי לפטור ממלקות צריכים לשני תנאים,
האחד שיהיה לאו אחד, לאפוקי תמורה, והשני
שיקיים העשה בפועל לאפוקי כהן שגירש?
וקושינו מתחזקת על פי המבואר לעיל בשם
הקהלות יעקב.

142. גירסת השיטה מקובצת.

138. גירסת השיטה מקובצת.

139. גירסת השיטה מקובצת. ומדברי התוס'
משמע שהוא המשך שקלא וטריא בין אביי ורב
דימי.

140. גירסת השיטה מקובצת.

141. הקשה בספר קדשי דוד: מה הקושיא
מכהן שגירש אנוסתו, הלא סוף סוף אינו מקיים

לישנא אחרינא (143):

יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא.

אמר ליה אביי: וכל לאו שניתק לעשה לא לקי? והרי "מימר" דלאו שניתק לעשה הוא ולקי? —

דתנן: לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים.

ומתריצין: אמר ליה רב דימי: שאני מימר, שונה הדין של מימר, ולוקין עליו אף על פי שניתק לעשה, משום דהוי ליה לאו ששונה בכל, הכל אסורים להמיר, והלאו ישנו גם בצבור ושותפין, ואם המיר אחד מהן — עבר על הלאו, ואילו העשה של תמורה —

אינו שוה בכל, ואינו בקרבן של צבור ושותפין, ולא נתפסה תמורה על קרבנן, כמבואר לקמן [יג א] —

הואיל וכך — אין ב"כח", העשה לנתק מלאו ששוה בכל.

ומקשה אביי מ"אונס". אונס הוי בהיפך. ה"לאו" — אינו שוה בכל, ואילו ה"עשה" — שוה בכל.

כיצד: אמרה התורה "ולו תהיה לאשה... לא יוכל שלחה כל ימיו", ודרשינן, ולא תהיה בשילוחיה כל ימיו, אלא עמוד והחזר! כלומר, אי — ההחזרה הוא הלאו, ודבר זה שייך רק בישראל ולא בכהן (144).

יהו שילוחיה לכל ימיו. הרי העשה אחר עבירת הלאו.

כלומר, הלאו הוא אי החחורה. הלכך, שייך לאו זה רק בישראל. וזה מה שפירש רש"י כאן בפירושו השני בדברי המקשן שהלאו אינו שוה בכל. [ומה שכתב שהעשה שייך בכל, מבואר בהערה הבאה].

אבל התוס' שם מעירים שרש"י עצמו בקידושין דף עח [צריך להיות גיטין צ א, ועיין לקמן ה א] מפרש פירוש אחר לגמרי. ולפי הפירוש ההוא, מה שכתבה התורה "כל ימיו", ומה שדרש רבא "כל ימיו בעמוד והחזר קאיי", מוסב על המצות עשה! כלומר, כאילו שהיה כתוב בתורה "לא יוכל לשלחה, ולו תהיה לאשה כל ימיו". ואם גירשה מצוה עליו להחזירה. נמצא, שהמצות עשה אינו שייך בכל! והכהן אינו יכול לקיימה!

וזה מה שפירש רש"י בפירושו הראשון, שלגבי ישראל הוי "אונס" לאו הניתק לעשה, כי לגביו שייך העשה, ואילו לגבי כהן אין עשה שינתק הלאו. וזה לשון רש"י "אבל כהן דלאו

143. גירסא אחרת היתה לפני רש"י ז"ל. הגהות הב"ח. והיא מבוארת על פי רבינו גרשום ועל פי השיטה מקובצת אות ה וכן מבאר הרש"ש, וכן הוא מפורש בסמ"ג לא תעשה שמ"ה. וכבר מבואר שגם התוס' בתירוץ אחד גרסו גירסא זו, ועיין לעיל בשם הלחם משנה והשאגת אריה בשיטת הרמב"ם.

144. מבואר על פי הצאן קדשים. ולכאורה דברי רש"י סותרים זה את זה, שבפירוש הראשון כתב שהכהן לוקה משום שה"עשה" לא שייך לגביו, וה"לא תעשה" שייך לגביו, ואילו בפירושו השני כתב בהיפך, שהלא תעשה לא שייך לגביו והעשה שייך, עיין היטב בלשונו.

ומבאר הצאן קדשים: שרש"י פירש במסכת מכות [טו א], על כרחך לאו שניתק לעשה הוא, דאמר קרא "כל ימיו", ולא הוה ליה למיכתב אלא "לא יוכל לשלחה", מאי כל ימיו? הכי קאמר, לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזרנה. ועל כרחך עמוד והחזר קאמר. והכי קאמר: "ולו תהיה לאשה", אם שלחה, שלא

ואילו העשה שוה בכל אף בכהנים (145).

נמצא, שהלאו אינו אלים, ואדרבה! העשה — אלים, וכל שכן שהעשה האלים מנתק את הלאו שאינו אלים. ואם כן, קשה, למה לוקין על לאו זה, הלא — לדברך, אין לוקין על לאו הניתק לעשה?

ומקשה אביי: **והרי אונם דלאו דיליה אינו שוה בכל, דליתיה בכהנים, ואילו העשה שוה בכל, דאיתיה בכהנים** —

ולמה לוקה כהן שגירש? כמו **דתניא: אונם שגירש, אם ישראל הוא** — מחזיר ואינו לוקה, **ואם כהן הוא** — לוקה ואינו מחזיר.

ומתריצין: **אמר ליה רב דימי לאביי: כהנים קאמרת! כהנים טעמא [או: עמא] אחרינא**

הוא (146), **דרבי בהו רחמנא קדושה יתירא, הילכך החמירה בהם התורה (147) שהם לוקין אפילו שאינו "לאו השוה בכל (148)"** —

אבל לגבי ישראל שגירש — שוה הלאו והעשה, והישראלים כולם חייבים להחזיר אם גירשו — הלכך שנינו בבביתא: אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה, משום שהלאו, אכן, ניתק לעשה.

וממשיכה הגמרא: **כתנאי, הלכה זו שאין לוקין על "לאו הניתק לעשה", אינה מוסמכת על דעת הכל, אלא היא מחלוקת תנאים (149).**

שנינו בבביתא: אמרה תורה בפרשת קרבן פסח [שמות יב] **"ולא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו"**.

147. עיין היטב ברבינו גרשום, ובפשטות שכן היא כוונת רש"י.

148. על סברה זו מקשיין התוס': ומה בכך, וכי כהן ילקה על כל לאו הניתק לעשה?!

ועיין בגנת ורדים [שם] הכותב שהוא דבר נפלא וחידוש גדול. ועיין במנחת חינוך [סוף מצוה ח].

149. מבואר בפשטות לפי ההנחה שרש"י סובר שרבי יעקב ורבי יהודה נחלקו אם לוקין על לאו הניתק לעשה. ובשיטה מקובצת [מהדורת ריד"א] מובא פירוש זה בשם רבינו תם.

אבל התוס' מפרשים בשם ר"י שהגמרא מביאה תנאים שנחלקו ב"לאו שאין בו מעשה", והוא המשך לסוגיא הקודמת. ובשיטה שם כתב שפירוש זה "דחוק מכמה דברים".

ושם מובא פירוש שלישי, שבלאו של נותר יש שני לאוים, ונחלקו תנאים אם עשה מנתק שני לאוים.

בעמוד והחזר קאי משום דאינו נושא גרושתו — ודאי לוקה משום לא יוכל לשלחה כל ימיו דלא אתי עשה ועקר לא תעשה לומר שאין לוקין, דודאי לוקין". ובכך מתורצים דברי רש"י שלא יסותרו אלו את אלו.

145. כך כתב רש"י. ודברים אלו צריכים ביאור. הלא לכהן אסור לחזור ולקחתה? וכנראה שלכך התכוון הגר"א בכתבו "ולא ידעתי להולמו".

ובעולת שלמה מפרש על פי דברי רבינו גרשום, שהמצות עשה של "ולא תהיה לאשה" שייך בכהן קודם שגירשה, והוי "לאו שקדמו עשה". ולדבריו צריך לומר שהמקשן סבר כאן שאין לוקין על לאו שקדמו עשה. ועיין הערה הקודמת בשם הצאן קדשים.

146. גירסת רבינו גרשום ושיטה מקובצת [אות כ"ג]: "עמא", ובשיטה מקובצת [אות ז] גריס "טעמא אחרינא".

שאינו רשאי לשוברן ולאכול את המוח שבתוכם, לפי ששבירת עצמות אסורה בקרבן פסח, וכן הגידין, שלא אכלם, והבשר הנותר, שנתעצלו באכילתו וניתותרו — כל לאו הם נותר וטעונין שריפה⁽¹⁵⁴⁾, ומה יעשה בהן? **ישרפו בששה עשר בניסן**, והוא ביום ראשון של חול המועד, ולא ביום טוב, ואף על פי שכבר נפסלו מבקרו של יום טוב. ואם הל ששה עשר להיות בשבת — **ישרפו בשבעה עשר**. לפי שאין דוחין לא את השבת ולא את יום טוב, בכדי לקיים מצות שריפה.

ואמר חזקיה, **וכן תנא דבי [וכן שנינו בבית מדרשו של] חזקיה: מאי טעמא**, מה הטעם שאין מצות שריפתן דוחה את השבת ואת יום טוב?

אמר קרא **"והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו"**. ו"עד בוקר" הוא מיותר, שהרי כבר כתבה התורה **"לא תותרו ממנו עד בוקר"**. ובא הכתוב ליתן לו⁽¹⁵⁵⁾ **בוקר שני לשריפתו**. וכך היא משמעות הכתוב: **"לא תותרו ממנו עד בוקר"**, דהיינו עד בוקרו של חמשה עשר בניסן, שאז הוא נעשה נותר ונפסל מאכילה. אך עדיין לא ישרפנו. אלא, **"והנותר ממנו עד בוקר"**, והוא הבוקר השני, בששה עשר בניסן, אז **"באש תשרופו"**. ולא

ודרשינן, **בא הכתוב "והנותר"**, באש תשרופו, **ליתן עשה אחר לא תעשה**, כדי לומר, שאין לוקין עליו, אם תותר ועברת על לאו — באש תשרפו! נתקן הכתוב בעשה זה מחיוב מלקות של שאר לאוין, לומר: זה ענשו ותקנת עבירתו — שישרפנו⁽¹⁵⁰⁾. אלו הם דברי רבי יהודה.

רבי יעקב אומר: לא מן השם הוא זה, אין טעם זה עיקר, ולא מטעם שניתק לעשה — אינו לוקה.⁽¹⁵¹⁾ אלא, מפני מה אינו לוקה? משום דהוה לאו שאין בו מעשה, ישב לו ולא אכל ומאיליו נעשה נותר.⁽¹⁵²⁾ **וכל לאו שאין בו מעשה — אין לוקין עליו**⁽¹⁵³⁾.

הרי, שרבי יעקב אינו סובר פטור מלקות מטעם **"לאו הניתק לעשה"**.

ודנה הגמרא: **ורבי יעקב, האי**, זה שכתבה התורה **"והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו"**, למאי אתא? מאחר שאינו צריך מקרא מיוחד לפטור ממלקות, כי הפטור כלול בשאר לאוים שאין בהם מעשה, אם כן, לאיזה דרשה כתבה התורה **"והנותר באש תשרופו"**?

מיבעי ליה לדרשה אחרת, כמו דתנן, שנינו במשנה במסכת פסחים [פג א]: העצמות,

וכן כתב בספר יראים [סימן רצז].

150. רש"י שבועות [ג ב].

151. רש"י שם.

152. רש"י חולין פג א.

153. השיטה מקובצת מחק המילים "מכלל דרבי יהודה סבר לוקין עליו", כי לשיטת רש"י,

לא באה הגמרא להביא מחלוקת לגבי "לאו שאין בו מעשה".

אבל לשיטת התוס' ד"ה כתנאי, שפיר גרסינן: **מכלל דרבי יהודה סבר לאו שאין בו מעשה — לוקין עליו**.

154. רש"י שם.

155. גירסת השיטה מקובצת.

ביום טוב עצמו.

ולדרשה זו כתבה התורה "והנותר, באש תשרפו" ולא לפטור ממלקות, כי לדברי רבי יעקב הוא פטור ממלקות מהטעם שאין מעשה בלאו של נותר.

סוגיא דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד

אמר אביי: כל מילתא, כל דבר, דאמר רחמנא שציווה הקדוש ברוך הוא בתורה "לא תעביד", אל תעשהו! — אם עביד, אם עבר על ציווי התורה ועשהו — מהני, מועילים מעשיו, ומה שעשה עשוי —

דאי סלקא דעתך — לא מהני, קשה: אמאי לקי, למה לוקה ארבעים, הרי לא הועילו מעשיו?

רבא אמר: כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד — לא מהני מירי, לא

הועילו מעשיו כלום. והאי דלקי, הטעם שלוקה, משום דעבר אמירא דרחמנא, הוא. שעבר על ציווי התורה, אף על פי שלא הועילו מעשיו כלום.

ומביאה הגמרא קושיות על דברי אביי ה-א ותירוצי אביי, וכן על דברי רבא. (156)

מיתיבי ממה ששינוו בכרייתא: **אונס**, המאנס את הבתולה, ולקחה לו לאשה, **שגירש** את אנוסתו, ועבר על מה שאמרה התורה "לא יוכל לשלחה", **אם ישראל הוא — מחזיר, ואינו לוקה.**

והמקשן סבר, שאינו לוקה משום שלא הועילו מעשיו, כיון שחייב (157) להחזירה. (158)

ועתה, בשלמא לאביי שלוקין רק כש"מהני", כאשר מעשיו מועילים, הרי כאן ש"לא מהני", פטור ממלקות. אבל לרבא קשה:

156. עיקר תירוצו של רבא בכל מהלך הסוגיא, שלא יקשה עליו מהרבה דיני התורה שבהם מצינו ש"מהני", הוא בכך שבלאוים ההם יש גילוי מיוחד בתורה ש"מהני". וכן אביי מתרץ על הרבה לאווי התורה שבהם "לא מהני", שיש בהם גזירת הכתוב. ולפיכך, מקשה הגמרא בסוף הסוגיא: אם כן, במה נחלקו אביי ורבא?

157. על פי הגהות הב"ח והגר"א.

158. הקשו המפרשים: אם כן, לרבא למה כהן לוקה, הרי לא הועילו מעשיו והגט אינו גט ואין בו אפילו "ריח הגט" [מושג ידוע במסכת גיטין]. והוא, שלפעמים אין הגט כשר, ומכל מקום, אסרו חכמים לכהן לחזור ולקחתה, מפני ש"מיחזי כגט"]. ולמה לא יחזרנה ויפטר

ממלקות, כאילו לא גירשה? ומתרץ השיטה מקובצת שהגמרא ידעה מהדרשה המובאת לקמן "כל ימיו בעמוד והחזר", והיה ברור שהגט חל. אלא, שלא עלתה על דעתה שאם כן הוי "לאו הניתק לעשה", הפטור ממלקות. ולכן מקשה הגמרא רק ממלקות. וכן מבאר הצאן קדשים.

השפת אמת מחדש: הלאו של "לא יוכל לשלחה" אינו דוקא שלא יגרשנה בגט, אלא, אפילו אם משלחה מביתו ואינו נותן לה שאר כסות ועונה — גם כן עובר על הלאו, שעיקר רצון התורה הוא שתהיה לו לאשה בביתו תחת אשר ענה, ואם כן, גם אם הגט לא חל, כבר עבר על הלאו בעצם שילוחה מביתו, ואף אם יחזירה מטעם "לא מהני" לא יתקן את הלאו, הלכך סברה הגמרא שלא שייך לומר לגבי הגט "לא